

สารบัญ

บทนำ.....	19
บทที่ 1 ความคิดพื้นฐานของกฎหมาย.....	23
1. ความนำ	23
2. รัฐและกฎหมาย	28
3. วิวัฒนาการของกฎหมาย	29
4. ระบบกฎหมายของแต่ละรัฐ	31
5. ความหมายของกฎหมาย	32
5.1 ความหมายของกฎหมายตามเนื้อหาและแบบพิธี	32
5.2 ความหมายของกฎหมายตามความคิดทางนิติปรัชญา	36
6. ลักษณะสำคัญของกฎหมายที่เป็นกฎหมาย	38
6.1 ความนำ	38
6.1.1 มีความเป็นทั่วไป	39
6.1.2 มีความเป็นนามธรรม	39
6.1.3 มีสภาพบังคับ	40
6.1.4 มีมาตรการตอบโต้ภายนอก	40
7. การจัดหมวดหมู่ของกฎหมาย	44
7.1 เหตุผลในการจัดหมวดหมู่ของกฎหมาย	44
7.2 หมวดหมู่ที่จัด	45
7.3 วิธีที่ใช้ในการจัดแบ่งหมวดหมู่ของกฎหมาย	48
8. การแบ่งประเภทของกฎหมายโดยลักษณะอักษร	49
8.1 กฎหมายที่แบ่งตามเนื้อหา	49
8.2 กฎหมายที่แบ่งตามการบังคับ	52
8.3 กฎหมายที่แบ่งตามการตอบโต้	54
8.4 กฎหมายที่แบ่งตามการทำหน้าที่	55

8.5 กฎหมายที่แบ่งตามความเคร่งครัด	56
8.6 กฎหมายที่แบ่งตามลักษณะของกฎหมาย	59
8.7 กฎหมายที่แบ่งตามลักษณะในบทบัญญัติของกฎหมาย	60
9. สรุป	62
บทที่ 2 ขอบเขตความมีผลบังคับใช้ของกฎหมาย.....	65
1. ความนำ	65
2. ขอบเขตความมีผลบังคับใช้ของกฎหมายด้านเวลา	65
3. ขอบเขตความมีผลบังคับใช้ของกฎหมายด้านสถานที่	88
4. ขอบเขตความมีผลบังคับใช้ของกฎหมายด้านบุคคล	92
5. ขอบเขตความมีผลบังคับใช้ของกฎหมายแบบผสม	94
6. สรุป	99
บทที่ 3 ความสัมพันธ์ระหว่างกฎหมายและความรู้สาขาอื่น.....	101
1. ความนำ	101
2. ความหมายของนิติศาสตร์	102
3. ความสัมพันธ์ระหว่างกฎหมายและประวัติศาสตร์	104
4. ความสัมพันธ์ระหว่างกฎหมายและปรัชญา	106
5. ความสัมพันธ์ระหว่างกฎหมายและจริยศาสตร์	107
6. ความสัมพันธ์ระหว่างกฎหมายและตรรกวิทยา	108
7. ความสัมพันธ์ระหว่างกฎหมายและการเมือง	111
8. ความสัมพันธ์ระหว่างกฎหมายและเศรษฐศาสตร์	112
9. ความสัมพันธ์ระหว่างกฎหมายและสังคมวิทยา	114
10. ความสัมพันธ์ระหว่างกฎหมายและภาษา	116
11. สรุป	121
บทที่ 4 ระบบกฎหมายที่มีอิทธิพลสำคัญต่อระบบกฎหมายไทย.....	123
1. ความนำ	123
2. การจัดแบ่งกลุ่มของระบบกฎหมาย	124
3. ระบบซีวิลลอว์	125
3.1 ความหมาย	125
3.2 พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ของระบบซีวิลลอว์	126

3.2.1 สมัยโรมัน	126
3.2.2 สมัยกลาง	131
3.2.3 สมัยใหม่	140
3.2.4 สมัยปัจจุบัน	147
3.3. องค์ประกอบของกฎหมายในระบบซีวิลลอว์	148
3.4. นิติวิธีในระบบซีวิลลอว์	148
3.4.1 ความหมาย	148
3.4.2 ทศนคติของนักกฎหมายในด้านต่างๆ ที่มีต่อระบบซีวิลลอว์ แยกพิจารณาได้ดังนี้	149
(ก) ทศนคติที่มีต่อกฎหมายลายลักษณ์อักษร	149
(ข) ทศนคติที่มีต่อจารีตประเพณี	150
(ค) ทศนคติที่มีต่อคำพิพากษาของศาล	150
(ง) ทศนคติที่มีต่อการบัญญัติกฎหมาย	151
(จ) ทศนคติที่มีต่อการเรียนการสอนกฎหมาย	151
(ฉ) ทศนคติที่มีต่อการใช้การตีความกฎหมาย	151
3.5 ระบบกฎหมายไทยเป็นระบบกฎหมายที่สืบสืบทอดมาจากกฎหมายโรมัน	151
3.6 การใช้การตีความกฎหมายในระบบซีวิลลอว์	152
3.7 กฎหมายปัจจุบันที่มีลักษณะเฉพาะในระบบซีวิลลอว์	154
3.8 ข้อสังเกตสำหรับความสัมพันธ์ระหว่างกฎหมายโรมันและระบบซีวิลลอว์	154
4. ระบบคอมมอนลอว์	155
4.1 ความหมาย	155
4.2 ความเป็นมาทางประวัติศาสตร์	156
4.3 เหตุผลที่ได้ชื่อว่าระบบคอมมอนลอว์	157
4.4 ลักษณะสำคัญของระบบคอมมอนลอว์	157
4.5 นิติวิธีในระบบคอมมอนลอว์	158
4.5.1 ทศนคติต่อกฎหมายลายลักษณ์อักษร	158
4.5.2 ทศนคติต่อจารีตประเพณี	158
4.5.3 ทศนคติต่อคำพิพากษาของศาล	158
4.5.4 ทศนคติต่อการบัญญัติกฎหมาย	158
4.5.5 ทศนคติต่อการใช้และการตีความกฎหมาย	158
4.5.6 ทศนคติต่อการเรียนการสอนกฎหมาย	158

5	ความแตกต่างระหว่างระบบคอมมอนลอว์และระบบซีวิลลอว์	158
5.1	ความแตกต่างในด้านต่างๆ	158
5.2	ความแตกต่างในด้านนิติวิธี	159
5.3	สถาบันกฎหมายที่มีลักษณะเฉพาะ	160
6.	สรุป	160
บทที่ 5	บ่อเกิดและลำดับชั้นของกฎหมาย.....	161
1.	ความนำ	161
2.	บ่อเกิดและลำดับชั้นของกฎหมาย	162
2.1	ความหมายของบ่อเกิดและลำดับชั้นของกฎหมาย	162
2.2	ความมุ่งหมาย	162
2.3	ความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ของบ่อเกิดและลำดับชั้นของกฎหมาย	163
2.4	บ่อเกิดและลำดับชั้นของกฎหมายไทยในปัจจุบัน	169
2.5	คำพิพากษาของศาลฎีกา	180
2.6	ทฤษฎีหรือความเห็นในทางตำรา	181
3.	สรุป	181
บทที่ 6	การใช้ การตีความและการอุดช่องว่างของกฎหมาย.....	183
1.	ความนำ	183
2.	การใช้กฎหมาย	185
2.1	ความหมาย	185
2.2	ความมุ่งหมายและผู้ที่ปรับใช้กฎหมาย	185
2.3	วิธีการปรับใช้	186
3.	การตีความกฎหมาย	200
3.1	ความหมาย	200
3.2	ความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ : กฎหมายโรมัน	200
3.3	ความมุ่งหมายของการตีความกฎหมาย	201
3.4	ผู้ตีความกฎหมาย	202
3.5	เวลาที่ต้องตีความกฎหมายเมื่อใดควรที่จะต้องมีการ “ตีความ” กฎหมาย	202
3.6	หลักที่ควรคำนึงในการตีความกฎหมายแต่ละประเภท	202
3.7	ประเภทของการตีความกฎหมายเอกชน	204
3.8	วิธีการตีความ	206

4. การอุดช่องว่างของกฎหมาย	216
4.1 ความหมาย	216
4.2 ปัญหาช่องว่างของกฎหมาย	216
4.3 ประเภทของช่องว่างของกฎหมาย	216
4.4 ขั้นตอนในการอุดช่องว่างของกฎหมาย	217
4.5 ปัญหา	238
4.6 หลักกฎหมายทั่วไปไม่ใช่หลักกฎหมายแพ่ง	239
4.7 “หลักกฎหมายทั่วไป” ไม่ใช่ “หลักทั่วไป”	239
5. สรุป	257

บทที่ 7 นิติสัมพันธ์และสถานการณ์ทางกฎหมาย.....	259
1. ความนำ	259
2. นิติสัมพันธ์	259
2.1 ความหมาย	259
2.2 ประเภท	260
2.3 ความเป็นมาทางประวัติศาสตร์	263
3. เหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับนิติสัมพันธ์	264
(ก) การเกิดนิติสัมพันธ์	264
(ข) การเปลี่ยนแปลงนิติสัมพันธ์	265
(ค) การระงับของนิติสัมพันธ์	266
4. สถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับบุคคล : สิทธิ หน้าที่ และข้อเท็จจริง	268
5. สถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับบุคคล : สิทธิ	268
5.1 ความหมายของสิทธิ	268
5.2 องค์ประกอบของสิทธิ	269
5.3 เนื้อหาแห่งสิทธิ	269
5.4 ประธานแห่งสิทธิ	269
5.5 วัตถุแห่งสิทธิ	270
5.6 การจัดกลุ่มของสิทธิ	270
5.6.1 แยกโดยคุณกรณี	270
5.6.1.1 สิทธิเด็ดขาด	270
5.6.1.2 สิทธิสัมพัทธ์	272
5.6.1.3 ความแตกต่างระหว่างสิทธิเด็ดขาดและสิทธิสัมพัทธ์	273

5.6.1.4 ความแตกต่างระหว่างทรัพย์สินและบุคคลสิทธิ	274
5.6.2 แยกโดยวัตถุประสงค์แห่งสิทธิ	274
5.6.2.1 สิทธิที่เกี่ยวกับทรัพย์สิน	274
5.6.2.2 สิทธิที่ไม่เกี่ยวกับทรัพย์สิน	275
5.6.3 แยกโดยอาการใช้สิทธิ	275
5.6.3.1 สิทธิมีอำนาจเหนือ	275
5.6.3.2 สิทธิเรียกร้อง	275
5.6.3.3 สิทธิปฏิเสธ	277
5.6.3.4 สิทธิก่อตั้ง	279
5.6.3.5 สิทธิที่โอนได้และสิทธิที่โอนไม่ได้	281
6. สถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับบุคคล : หน้าที่	282
(ก) หนี้	282
(ข) หน้าที่	283
7. สถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับบุคคล : ข้อเท็จจริง	285
8. สรุป	285
บทที่ 8 การใช้สิทธิ การคุ้มครองสิทธิ และหลักฐานแห่งสิทธิ.....	289
1. ความนำ	289
2. การใช้สิทธิ	289
3. การคุ้มครองสิทธิ	294
3.1 การคุ้มครองสิทธิด้วยการฟ้องร้องต่อศาล	295
3.2 การคุ้มครองสิทธิด้วยตัวเอง	296
4. หลักฐานแห่งสิทธิ	299
5. การพิสูจน์สิทธิ	309
6. กำหนดเวลาในการใช้สิทธิ	312
7. สรุป	312
บทที่ 9 ประมวลกฎหมายที่มีอิทธิพลต่อประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทย...	315
1. ความนำ	315
2. ความหมายของประมวลกฎหมาย	315
3. แนวคิดหรืออุดมคติทางการเมืองที่มีอยู่ในประมวลกฎหมาย	316
4. โครงสร้างของประมวลกฎหมายสมัยใหม่	324

5. ประมวลกฎหมายที่มีอิทธิพลต่อประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทย	326
5.1 ความนำ	326
5.2 ความเป็นมาทางประวัติศาสตร์	327
5.3 ข้อสังเกต	328
6. ประมวลกฎหมายแพ่งและประมวลกฎหมายพาณิชย์ฝรั่งเศส	328
6.1 ประมวลกฎหมายแพ่งฝรั่งเศส	328
6.1.1 ความเป็นมา	328
6.1.2 โครงสร้างของประมวลกฎหมายแพ่งฝรั่งเศส	329
6.1.3 ลักษณะเด่นของประมวลกฎหมายแพ่งฝรั่งเศส	329
6.1.4 ลักษณะเด่นของเนื้อหาในประมวลกฎหมายแพ่งฝรั่งเศส	330
6.1.5 อิทธิพลที่ประมวลกฎหมายแพ่งฝรั่งเศสมีต่อประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทย	330
6.1.6 การแก้ไขประมวลกฎหมายแพ่งฝรั่งเศสฉบับมีผลบังคับใช้ปี ค.ศ. 2016	331
6.2 ประมวลกฎหมายพาณิชย์ฝรั่งเศส	331
6.2.1 ความเป็นมา	331
6.2.2 โครงสร้างของประมวลกฎหมายพาณิชย์	332
6.2.3 ลักษณะเด่นของประมวลกฎหมายพาณิชย์	332
6.2.4 ลักษณะเด่นของเนื้อหาของประมวลกฎหมายพาณิชย์ฉบับปี ค.ศ. 1807	332
6.2.5 ความเปลี่ยนแปลงของประมวลกฎหมายพาณิชย์ในภายหลัง	333
7. ประมวลกฎหมายแพ่งและประมวลกฎหมายพาณิชย์เยอรมัน	333
7.1 ประมวลกฎหมายแพ่งเยอรมัน	333
7.1.1 ความเป็นมา	333
7.1.2 โครงสร้างของประมวลกฎหมายแพ่งเยอรมัน	335
7.1.3 ลักษณะเด่นของประมวลกฎหมายแพ่งเยอรมัน	336
7.1.4 ลักษณะเด่นของเนื้อหาในประมวลกฎหมายแพ่งเยอรมัน	337
7.1.5 อิทธิพลที่ประมวลกฎหมายแพ่งเยอรมันมีต่อประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทย	338

7.1.6 จุดต่างสำคัญของประมวลกฎหมายแพ่งเยอรมันฉบับที่มีผลบังคับใช้ ในปี ค.ศ. 1900 กับประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทย ปัจจุบันเมื่อพิจารณาตามโครงสร้างคือ	339
7.2 ประมวลกฎหมายพาณิชย์เยอรมัน	340
7.2.1 ความเป็นมา	340
7.2.2 โครงสร้างประมวลกฎหมาย	340
7.2.3 การแก้ไขบรรพ 2 หนึ่งในประมวลกฎหมายแพ่งเยอรมันฉบับที่มี ผลบังคับใช้ปี ค.ศ. 2002 มีสาระสำคัญที่ได้แก้ไขดังนี้	341
8. ประมวลกฎหมายแพ่งและประมวลกฎหมายพาณิชย์ญี่ปุ่น	341
8.1 ประมวลกฎหมายแพ่งญี่ปุ่น	341
8.1.1 ความเป็นมา	341
8.1.2 โครงสร้างของประมวลกฎหมายแพ่งญี่ปุ่น	342
8.2 ประมวลกฎหมายพาณิชย์ญี่ปุ่น	343
8.2.1 ความเป็นมา	343
8.2.2 โครงสร้าง	343
9. ประมวลกฎหมายแพ่งอิตาลี	343
9.1 ประมวลกฎหมายแพ่งและประมวลกฎหมายพาณิชย์ ฉบับปี ค.ศ. 1865	344
9.1.1 ประมวลกฎหมายแพ่งอิตาลีฉบับปี ค.ศ. 1865	344
9.1.1.1 ความเป็นมา	344
9.1.1.2 โครงสร้างของประมวลกฎหมาย	347
9.1.1.3 ลักษณะเด่นของประมวลกฎหมาย	347
9.1.1.4 ลักษณะเด่นของเนื้อหาในประมวลกฎหมาย	347
9.1.2 ประมวลกฎหมายพาณิชย์อิตาลีฉบับปี ค.ศ. 1865	350
9.1.2.1 ความเป็นมา	350
9.1.2.2 โครงสร้างประมวลกฎหมาย	350
9.1.2.3 ลักษณะเด่นของประมวลกฎหมาย	351
9.2 ประมวลกฎหมายแพ่ง ฉบับปี ค.ศ. 1942	351
10. ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทย	357

บทที่ 10 หลักพื้นฐานของกฎหมายแต่ละลักษณะในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์..	367
1. ความนำ	367
2. หลักพื้นฐานของกฎหมายลักษณะบุคคล	369
3. หลักพื้นฐานของกฎหมายลักษณะครอบครัว	371
4. หลักพื้นฐานของกฎหมายลักษณะทรัพย์สิน	373
5. หลักพื้นฐานของกฎหมายลักษณะนิติกรรม	397
6. หลักพื้นฐานของกฎหมายลักษณะหนี้	399
7. หลักพื้นฐานของกฎหมายลักษณะสัญญาและเอกเทศสัญญา	403
8. หลักพื้นฐานของกฎหมายลักษณะจัดการงานนอกสั่ง	424
9. หลักพื้นฐานของกฎหมายลักษณะลาภมิควรได้	425
10. หลักพื้นฐานของกฎหมายลักษณะละเมิด	427
11. หลักพื้นฐานของกฎหมายลักษณะมรดก	429
12. สรุป	431
บรรณานุกรม.....	433
ดัชนี.....	443